

številčne podatke o gojenih rastlinah, njihovih pridelkih in vrednosti, enako je ugotovil strukturo živinoreje in število živine, ki je bila glavni vir za obstoj tedanjih prebivalcev. Obravnavano je tudi pomorstvo kot pravadna dejavnost. Obrt pa je večinoma služila le za domače potrebe.

Ivica Golec je napisal na podlagi literature in tedanjega časopisja razpravo Gospodarstvena bratovština Petrinjska. V bistvu gre za podobno ustanovo kot so bile pri nas Kmetijske družbe in z istimi nalogami. Kako lahko slab prevod povzetka tujce naravnost zavaja, je vidno pri tem sestavku. Tu ne gre za ekonomijo, gospodarstvo kot tako, temveč za kmetijstvo, prevedeno pa je popolnoma napačno z »Wirtschaftliche Bruderschaft...« namesto Landwirtschaftsgesellschaft, ko vendar ni šlo za nobeno cerkveno bratovščino.

Stjepan Sršan objavlja nadaljevanje razprave iz arhivskih virov: Pregled gospodarskog i demografskog stanja Vukovarskog vlastelinstva. Zbranih je veliko podatkov, tudi s faksimili, ki pa so zanimivi predvsem lokalno.

Objavljeno je še šest knjižnih prikazov in pozdravni nagovor predsednika Zveze zgodovinarjev Jugoslavije prof. dr. Miomira Dašića na omenjenem simpoziju v Budvi. Kot v prejšnjem so tudi v tem zvezku nemški prevodi povzetkov porazni. Prevajalka kreira kar nove nemške besede, npr. Umgestelung, Ackerfelder itn. Zdi se, da je tu vsaka beseda odveč.

Jože Maček

Milan Sagadin, Kranj — Križišče Iskra. Nekropola iz časa preseljevanja ljudstev in staroslovanskega obdobja. Ljubljana : Narodni muzej, 1988. 158 strani, priloge. (Katalogi in monografije, 24).

Knjiga na 158 straneh, s 64 tabelami in 19 prilogami obravnava tretjo odkrito veliko nekropolo na območju današnjega mesta Kranja. Čeprav se je na njej, kot na grobišču okoli farne cerkve, pokopavalo skoraj do novejšega časa, monografija-katalog zajema, kot kaže podnaslov, samo najdbe starejših obdobji.

Monografijo, razdeljeno na več poglavij, začenja M. Sagadin po kazalu in predgovoru (7—10) v uvodu (13) z opisom zgoščene zgodovine prostora, ki leži na najnižji terasi desnega brega Save med današnjo železniško postajo in tovarno Iskra. Iz opisa je razvidno, da je bila tu do 18. stoletja cerkev sv. Martina s pokopališčem, sodila pa je k naselju Stražišče (prvič omenjeno 1002). Ko je bila cerkev zapuščena in porušena, je bil prostor uporabljen v razne namene, ki so zelo pogosto posegali tudi v spodnje plasti zemlje in jih stratigrafsko oškodovale. Glede na arheološke najdbe, ki so s temi posegi prihajale na dan, ter glede na zgodnje omembe cerkve (župnik omenjen 1248) in prostora v starih virih je bil prostor registriran kot spomenik I. kategorije. Zato je 1977 pred gradnjo cestišča na tem prostoru avtor kot član Zavoda za spomeniško varstvo Kranj opravil zaščitne raziskave pod mentorstvom A. Valiča, tedanjega kustosa Gorenjskega muzeja v Kranju.

Na tem prostoru so odkrili poleg 264 pokopov mlajšega obdobja tudi 279 grobov predсловanskega časa in zgodneslovanskega obdobja. Uvodu knjige sledi opis grobov (14—32), zidanih grobnic, arhitektonskih ostankov na grobišču: temelji nekdanje cerkve sv. Martina, romansko pokopališko obzidje, temelji okostnice-rotunde, polne kosti, razporejenih v štirih plasteh, in nedoločljiv polkrožen objekt iz sphane ilovice (33—34), nato pa opis slučajnih najdb (35—38). V nadaljevanju nas avtor seznanja z značilnostmi grobišča in grobov (o načinu in smeri pokopov, o legi rok in lobanje) ter o antropoloških značilnostih skeletov (39—44).

Po avtorju je prostorno raziskana samo polovica grobišča ali celo manj. Raziskave so pokazale, da je bilo na tem delu že svoj čas poškodovano in uničeno veliko število grobov z mlajšimi pokopi in drugimi posegi. Z njimi je bila tudi zabrisana večina obrisov staroslovanskih grobnih jam. Po pokopih, ki so segali v prodrnato plast, sodi, da so bile jame najbolj pogosto štirioglate z zaobljenimi vogali, z grobno konstrukcijo v obliki kamnite obloge, ali samo bolj ali manj obdane s kamni, kar je na tabelah nazorno prikazano v risbah za posamezne grobove. V neznatnem številu grobov (12) je ugotovljena deska ali lesena obloga. Nekateri »staroselski« grobovi naj bi imeli tudi zidano grobnico. Pri grobovih iz obeh obdobji so ugotovili tudi pojave žganja v grobu in nad grobom. Glede na nedotaknjenost posameznih starejših pokopov se avtorju vsiljuje misel, da so bili verjetno nad zemljo označeni. Kljub gostoti pokopavanja na tem prostoru zasleduje avtor določene stratigrafske momente, ki naj bi naznačile določene faze pokopavanja, kar je skušal na prilogah tudi grafično prikazati.

Nekropola se odlikuje razen enega primera (grobova št. 51 in 52) z enojnimi pokopi, ki so bili z manjšim ali večjim odklonom usmerjeni v glavnem Z—V. Izjemo kažejo posamezni starejši grobovi z usmeritvijo S—J. Lega rok je pri obeh skupinah dokaj neenotna, čeprav prevladuje iztegnjena ob telesu. Enako je tudi z lego glave, ki je lahko obrnjena na levo ali desno stran z več ali manj nagiba na vznav ali na

prsih, odvisno od pritiska zemlje ali od podloženega vzglavnega kamna, ki je na tej nekropoli pogost pojav. Določena premeščanja, premiki ali dislokacije drugih kosti v posameznih grobovih po avtorju niso posledica sesedanja zemeljskih plasti in zato je zanj ta pojav nepojasnen.

V naslednjem odstavku prehaja avtor na obdelavo drobnih predmetov grobnih inventarjev, ki jih deli na ustaljen način: na nakit (obsenčniki, uhani, prstani, okrasne sponke-fibule, zapestnice in steklene jagode) in na uporabne predmete (noži, pasne spone, ključi, glavniki, lončenina, steklo in kamnita krogla).

Temu poglavju sledi zaključek, v katerem skuša avtor dodatno z zgodovinpisjem ustvariti zgodovinsko sliko slovanskih prebivalcev naselbine Stražišče, h kateri naj bi sodilo pokopališče slovanskega obdobja (66—69). Po prevodu teksta v angleščino (73—138) sledi dodatno antropološko poročilo avtorice T. Tomazo-Ravnik. Ta zajema obdelavne rezultate staroselcev ločeno od slovanskih okostij. V poglavju »diskusija« skuša avtorica tabelarno narediti nekaj primerjav z drugimi raziskanimi grobišči na Slovenskem, med drugim tudi z onim okoli farne cerkve v Kranju. Po zaključku sledi seznam okostij po spolu, starosti, ohranjenosti in telesni višini oseb. Ta del teksta je dan vzporedno v slovenskem in angleškem jeziku. Knjiga končuje s seznamom predmetov na tabelah in s pojasnili o prilogah, ki jih je izrisal sam avtor. Nato sledi 51 tabel risb, 13 tabel fotografij in 19 prilog.

Toliko o vsebini knjige. V naslednjem tekstu bi se radi pomudili še s posameznimi problemi, ki jih avtor odpira pri obdelavi in tolmačenju gradiva.

V prvem stavku poglavja »Način pokopa« pravi avtor: »Ne da bi hoteli delati prezgodnje zaključke, je že na začetku treba opozoriti na izrazito dvojnost grobišča« (39); pri tem ima v mislih nižje plasti, v katerih je pokopan del domorodnega ter del zgodnjėslovanskega prebivalstva. Ko je že beseda o grobišču, se nam zdi, da je treba upoštevati tudi zgornji horizont z 264 pokopi (161), ki je gotovo nastal v več obdobjih. Ne glede na ta moment tudi pri obdelavi spodnjih plasti, ki jim avtor posveča vso pozornost, ni jasno, katere pokope opredeljuje kot staroselske. Nakazuje jih samo na razpredelnici na prilogi 5 — kombinacijske tabele grobnih značilnosti in dodatki — skupaj 30 (249 slovanskih), na prilogi 15 — razpored grobov iz posameznih obdobj — je označenih le 12 in na prilogi 16 — razporeditev grobov obdobja preseljevanja ljudstev in starejšega ketlaškega obdobja — 27, v antropološkem delu pa 28 (141), medtem ko jih je v »Zaključku« kar 30 (86). Nikjer ni razvidno, ali so tu všete zidane grobnice A — F, za katere avtor meni, da »so očitno starejše od staroslovanskih pokopov« (33).

Pri obdelavi gradiva skuša avtor vsak tip najdbe tudi kulturno in kronološko opredeliti, tj. postaviti v čas od 1. polovice 6. stoletja nekako do konca trajanja belobrdske skupine. Toda po nekaterih najdbah, zlasti pri onih zunaj grobov in pri nekaterih grobnih celotah, je možno sklepati, da je uporaba grobišča hipotetično začela mnogo prej. Temu v prid bi govorila predvsem fragmenta dveh fibul (T. 45: 4, 6), za katera sam avtor meni »da nakazujeta frekventiranost raziskovanega območja že v starejših obdobjih« (57). Isto bi rekli za bronasto sponko za spenjanje ogrlic (T. 45: 8) in še nekatere druge pojave. Med te gotovo sodita grobova št. 153 in 176 z železnimi ključi kot dodatki (69). Komparacije za datacijo tega tako izrazitega rimskega predmeta so zaenkrat dokaj neustrezne, zlasti če obstajajo zaprte grobne celote (primerjaj Forschungen in Lauriacum 4/5, 1957, 47 s., T. 19, T. 52: 4, T. 53: 4), datirane z denarji v 4. stoletju (ibidem, 169). Za uporabo grobišča v tem času bi govorili tudi najdeni fragmenti kozarcev v zasipni zemlji slovanskih grobov, ki gotovo sodijo k obliki najdenega kozarca v grobu št. 9 (62). Ta oblika v splošnem predstavlja Isings Formo 106 z več variantami (C. Isings, Roman Glass from dated Finds, Archeol. Traiestina 2, Groningen/Djakarta 1957, 126 s.), datirano v 4. in na prehod v 5. stoletje, ne glede na to, ali so imeli polkroglasto, sploščeno ali usločeno dno.

Tudi stekelca — medaljonski deli posod, imenovani vetri dorati, ki so najdeni ob glavi skeleta št. 183 (26 s.), že glede na ostale najdbe v tem grobu niso zanesljiv element za etnično oziroma kulturno in časovno opredelitev. Ne glede na konstrukcijo grobne jame in tudi na globino, v kateri se je grob nahajal, je bil s tem inventarjem lahko staroselski kot tudi slovanski.

Tudi opredelitev inventarja groba št. 266 oziroma pasne spone v mlajšo fazo ketlaške skupine (Priloga 15) ni pravilna. Vzporejanje s spono iz groba št. 3 z nekropole v Batujah — Sv. Jurij ne bo držalo. O tej najdbi je bila že beseda v znanstveni literaturi (Arheološki vestnik 33, 1982, 89 in opomba 79), pa zato ne bomo o njej dalje razpravljali. Ravno tako nimata zveze s slovanskim obdobjem sponi iz grobova št. 86 in 87 s pujskograjske nekropole (Zgodovinski časopis 26, 1972, 14 s.), še manj s sponami z nekropole v Središču (glej za ta tip spone: S. Bešlagić, Grborezi — srednjovekovna nekropola, Sarajevo 1964, 83 s.). Za spono iz kranjskega groba št. 13, ki ga prstan prepričljivo postavlja v slovanski čas, pa moramo upoštevati dane podatke, ki so označeni pri opisih tega in groba št. 15. Po teh je grob št. 13 uničil otroški grob št. 15, od katerega je ohranjena samo lobanja (T. 4). Spričo situacije v tej grobni jami in dej-

stva, da je spona ležala »pod okostjem« št. 13, je v bistvu sodila k uničenemu grobu št. 15. Tu se ne bi zadrževali pri ostalih omenjenih primerih, ker pri omembi groba št. 6 v Hajdini ni spona, temveč zaponka-fibula; »spona« iz groba št. 14 z nekropole Bled-Pristava je fragment kresila, na katerem je z rjo zlepljeno šilo (P. Korošec, *Zgodnjesrednjeveška arheološka slika*, 1979/2, T. 8: 12, 13). Že te opombe izpričano kažejo: prvič; da ne moremo na podlagi naštetih primerjav pripisati pasne spone materialni kulturi alpskih Slovanov, t. j. ketlaški skupini; in drugič, da sta grobova št. 15 in 266 po danih momentih pokopa iz predslovanskega obdobja. Glede na značaj grobnih inventarjev s ključki (bržkone tudi zidane grobnice) pa na datacijo steklenih kozarcev (da pri tem ne upoštevamo omenjenih fragmentov fibul), ter groba št. 4 z glavnikom, je gotovo, da moramo na tem delu nekropole računati s še starejšimi pokopi od 1. polovice 6. stoletja, kot za pričetek pokopavanja na tem mestu predlaga avtor (66).

V zvezi s ketlaškim horizontom skuša avtor z globino grobov izločiti dve fazi, ki naj bi se razločili po dveh razvojnih stopnjah v tehnologi izdelave predmetov (67). V starejšo fazo naj bi sodili predmeti, izdelani po tehnološki tradiciji karantanske akupine, t. j. z zvijanjem žic in kovanjem. Sem naj bi sodili obsenčniki tipa 2, 4, 5, ter kovani oziroma gravirani luničasti uhani. Po izčrpnih analizi ugotavlja avtor, da »v nobenem primeru skelet s pridatki prve skupine — verjetno faze — ni ležal nad skeletom s pridatki druge (z litimi predmeti), obratno pa dvakrat«. Med prvine starejše ketlaške faze uvršča avtor tudi **kovane** luničaste uhane. V zvezi s tem tipom nakita moramo podčrtati, da zaenkrat ni narejena nobena tehnična analiza (rentgenska), ki naj bi za posamezne primere pokazala fakturo kovinskih plasti pri teh predmetih in s tem potrdila ugotovitev. Vsi sklepi o tehniki izdelave so zasnovani le na navidezni presoji, zlasti po fotografijah predmetov v publikacijah. Sodeč po enakih najdbah uhanov s ptujskograjске nekropole in številnega tovrstnega gradiva z drugih najdišč je po vlivnih šivih, čeprav zelo redko ohranjenih ob robovih lunule, lahko soditi, da so bili tudi ti enako kot emajlirani uhani liti. Končno bi za to govorila tudi zelo ravna hrbtna površina lunul, ki je lahko pridobljena le z litjem, ne pa s kovanjem, in navsezadnje lepo ohranjene jagode na njenih krajcih, česar s kovanjem ravno tako ni možno izpeljati oziroma oblikovati (glej uhane s kranjske nekropole: grob št. 16, T. 5: 7, 8, grob št. 66, T. 12: 11—12, grob št. 90, T. 15: 10 in T. 60: 10—12). Med primere, ki smo jih v različnih zbirkah imeli na vpogled, so s karantanskega ozemlja kovani zaenkrat samo srebrni uhani iz groba št. J 1, J 2 z nekropole na Judenbichlu v Judendorfu (H. Dolenz, *Die Gräberfelder von Judendorf bei Villach, Neues aus Alt-Villach* 6, Villach 1969, 31, T. 33: 8, 9). Po grobnih celotah drugih nekropol (npr. ptujskograj-ski) je težko soditi, da je ta tip uhana z omenjenimi obsenčniki predstavljal starejši kulturni horizont znotraj ketlaške skupine.

Zanimiv inventar, o katerem kaže še razpravljati, je iz groba št. 169 (T. 24: 6—10), zdi pa se nam, da mu avtor ni posvetil dovolj pozornosti. Za spono v tem grobu omenja paralele s spono iz groba št. 8 z nekropole Nin-Ždrijac (J. Beloševič, *Materijalna kultura Hrvata...*, T. 42: 14), ki je najdena v grobu v spremstvu keramične posode (ibidem, *Razpredelnica* na str. 28/29, T. 89: 1) z dokaj arhaično obliko, t. j. z barbarizirano pozno antično formo. To posodo Beloševič vzporeja z enako iz groba št. 7 z nekropole Stankovci (ibidem, 112 s., T. 89: 1, 2), kjer se je nahajal v inventarju koščen glavnik z letvo polkrožnega preseka. Čeprav je avtor ta grob zaenkrat datiral v 8. stoletje (Inv. *Archaeol.* 1975, Y 193: 2), ostaja kronološko vprašanje najdb odprto, ker se enak tip spona zelo pogosto pojavlja v grobovih (tudi bojevnikov) srednje Evrope iz avarskega obdobja; kot Zwölfaxing v Sp. Avstriji (A. Lippert, *Prähistorische Forschungen*, H. 7, Wien 1969, 57, T. 56: 2, T. 70: 9), Alattyán v Panoniji (I. Kovrig, *Arch. Hung.* 40, 1963, T. 31: 22, 23, T. 40: 22), ob srednji Donavi pa v Devinski Novi vesi idr., ki pa v tem krogu ni etnično opredeljen. Ta tip spon je končno znan tudi iz zgodnjesrednjeveških grobov Istre (B. Marušić, *AV* 18, 1967, 338, T. 6: 1), Furlanije in Italije ter dalje na zahodu, kjer so datirane v 2. polovico 7. stoletja (V. Bierbrauer, *Invillino-Ibligo in Friaul I, München* 1987, 167 s.).

Ne glede na datacijo teh spon v kranjskem grobu preseneča prisotnost bronaste aplikle ali okovja, ki ima, kot navaja avtor, paralele v primeru iz groba št. 324 (Inv. *Archaeol.* 1975, Y 238: 11) in v trojnem grobu št. 322 nekropole Nin-Ždrijac (Materijalna kultura Hrvata, T. 25 in 26: 31). Beloševič bi rad videl v trojni grobnici pokop ene družine. Same najdbe pa po presoji najdenega inventarja kažejo na prvi pogled medsebojne kulturne in tudi časovne razlike, ki bi težko govorile za »družinsko« povezanost tu pokopanih ljudi. Če gre za pridatek k enemu okostij tega groba, bi aplikla bolj kazala na povezanost z onim z mečem, sulico in ostrogami, ki so gotovo izraz karolinškega hotenja (Z. Vinski, *Jahrb. d. R.-G. Zentralmuseum* 30, 1983), a so v spremstvu steklenice in keliha, ki sta frankovski import iz severne Italije.

V kranjskem grobu je poleg omenjene aplikle in pasnih spon še en zanimiv pridatek, t. j. nož — opredeljen kot britev — z nenavadno nožnico, oblikovano iz pravokotne in na pol zvite železne pločevine, ki predstavlja za naše področje enkratno najdbo. Čeprav je od noža ohranjen samo del rezila, po analogijah za nožnico lahko

domnevamo, da gre za tip noža z dolgim trnom, ki je bil na vrhu krožno zvit v zanko. Ta tip nožev je zelo pogost pridelek v t. i. »langobardskih« grobiščih Furlanije. Po ohranjenih delih tekstila v rji nožnice kaže, da so ga nosili obvitega v platno. Datiran je v splošnem v 6.—7. stoletje. (Katalog Longobardi a Romani d'Isonzo, Romani d'Isonzo 1989, 35, kjer je zbrana vsa starejša in novejša literatura.) Vse omenjene najdbe tega grobnega inventarja z apliko ter sponama, kar predstavlja za naše področje enkratno najdbo, pa nikakor niso kulturno vezane z omenjenima obsenčnikoma, ki gotovo sodita k tu odkriti lobanji. Omenjene interpretacije posameznih grobov opozarjajo na previdnost pri posameznih sklepih, predvsem zato, ker je moralo z daljšim časom uporabe prostora za pokopališče priti do zabrisanja obrisov grobnic, zelo pogosto pa tudi do premika posameznih delov ali celo celih okostij in grobnega inventarja.

V nadaljnji razlagi se avtor loteva vprašanja karakterja tega dela grobišča. Glede na položaj, ki ga je v antiki imel ta prostor, je gotovo, da gre, kot to poudarja avtor, za tip pokopališč ob cestah, ki ga je romanizirano domorodno prebivalstvo dalje uporabljalo. V fazi ketlaškega obdobja se grobišče spremeni in dobi značaj **pokopališč ob cerkvah** (68). To opredelitev skuša podkrepiti s splošnimi zgodovinskimi dogodki 9. stoletja na **karantanskem ozemlju**, t. j. s pokristjanjevanjem alpskih Slovanov in s prodiranjem zahodnega fevdalizma. Pri opredelitvi zgodnesrednjeveškega grobišča kot oblike grobišč ob cerkvah se takoj postavlja vprašanje, kdaj je cerkev tu prvič postavljena (glej jasno postavljeno problematiko J. Kastelica, AV 15/16, ki ga avtor citira). Po arheoloških podatkih, ki zaradi zelo neugodnih okoliščin, v katerih so potekala izkopavanja (39), sploh niso bili dokumentirani, tega ni mogoče razrešiti. Po edini avtorjevi situacijski opazki, da se **temeljem cerkve** »najbolj približajo ostanki staroselske grobnice F, ki pa s svojim položajem kaže, da je bila namerno pritisnjena ob že obstoječe temelje« (66), bi bilo možno sklepati, da je objekt na tem prostoru stal že v predсловanskem času. Če temelji res pripadajo cerkvi tega obdobja, je to izjemen primer, ki pa zastavlja številna druga vprašanja in probleme. Primerjanje pri vprašanju nastanka cerkve v zgodneslovanskem obdobju, ki naj bi dala povod pokopavanju na tem prostoru — kot je razumljiv naziv **pokopališče ob cerkvi** — ni posrečeno, ker ni upravičeno posploševati posameznih ugotovitev (zlasti če niso ustrezno dokumentirane), ker veljajo bodisi za določena področja (glej D. Svoljšak, T. Knific, Vipavska dolina, opomba 94 na strani 74) ali pa po zgodovinopisju za splošna. Ne mislimo se zadrževati na razlagi zgodovinskega in arheološkega okvira nekdanje Karniole — krajine, h kateri nedvomno sodi tudi območje Stražišča v času med koncem 8. in iztekem 10. stoletja, ker bi to preseгло meje tega spisa. Če sledimo vsem zaenkrat doseženim ugotovitvam glede vprašanja, kdaj pride v jugovzhodnih predelih Alp (južno od Drave) do cerkvene organiziranosti in fare, je praviloma predvsem grobišče dajalo povod, da se na njegovem prostoru sezida cerkev. Glede na to, da se je na obravnavanem prostoru pokopavalo tudi po 11. stoletju, lahko z gotovostjo govorimo o pokopališču ob cerkvi samo za to mlajše obdobje. Pri tem vprašanju je treba upoštevati dejstvo: nastanek grobišč ob cerkvah je bil po cerkvenih zakonih vezan izrecno z dovoljenjem, ki ga je posamezna cerkev morala dobiti, da je smela pokopavati, a to se gotovo ni zgodilo že sredi 9. stoletja oziroma celo nekoliko prej na ozemlju južno od Drave.

Vrsta nedorečenih arheoloških (vprašanje žganine v grobovih in nad grobovi, nepojasnjene lege posameznih kosti skeletov v nekaterih grobnih jamah in podobno) in tudi zgodovinskih momentov v dokajšnji meri spreminja časovno in kulturno podobo, ki je bila z avtorjevo obdelavo gradiva dosežena v obravnavani knjigi. Tudi antropološka obdelava se zadržuje le na gradivu spodnjih plasti. V primerjavi z izsledki, ki jih dosega ta veda z analizo kostnih ostankov s posameznih grobišč, je tozadevna obdelava kranjskega gradiva zelo skromna. Avtorica skuša z različnimi meritivami in izračuni določiti nekatere fizične lastnosti (višino, spol) posameznega individua, da bi v odstotkih prikazala umrljivost pokopanega prebivalstva in podobno. Glede na dejstvo, da ni nekropola v celoti odkrita in da je bil na tem prostoru že od nekaj velik del grobov uničen s kasnejšimi pokopi in tudi s prekopi pokopališča v različnih obdobjih, prvič gotovo ob zidavi odkrite okostnice, so taki poskusi nereálni in ne morejo služiti za primerjave z drugimi grobišči, ki »časovno sovpadajo v zgodnji srednji vek« (!?) Tu ne uhajamo v oceno teh prijemov, ker že avtorica ugotavlja, da so rezultati preliminarni. Poudarili pa bi le, da tudi mnoga omenjenih grobišč niso dokončno raziskana (ne glede na neobjavljena poročila), tako na primer ptujskograjska nekropola. Prvič: pri njeni antropološki obdelavi niso bili upoštevani vsi izkopani skeleti, čeprav je večina imela dane elemente za meritve, drugič: število odkritih grobov na tej nekropoli se je od leta 1947 do danes povzpelo s 377 na 416, tretjič: danes je dognano, da je bila nekropola v rabi dalj časa kot je bilo prvotno domnevano. Že ti momenti popolnoma menjajo statistično podobo. Razen tega je pri teh izračunih treba upoštevati najnuj tudi trajnost drugih omenjenih nekropol in ravno tako etnično pripadnost posameznih pokopanih oseb. Kot primer naj omenimo Bled — otok, in ne-

nazadnje tudi nekropolo Kranj — farna cerkev. Pri statistični obdelavi te nekropole so bili vštetí tudi novoveški pokopi, ki so jih na delu grobišča na križišču izločili. Vsi ti in toliki drugi momenti govorijo, da so vsakršne primerjave te vrste še vedno preuranjene in tudi neresnične. Na koncu velja pripomba, da knjigi manjka seznam uporabljenih literature (za antropološki del jo sploh ni), kar pa je v strokovni literaturi splošna praksa.

Ne glede na še nekatere manjše napake je gotovo, da je knjiga lično opremljena in da bo zato pritegnila pozornost arheoloških krogov. Morali smo pokazati na najbolj pereče pomanjkljivosti te monografije, da se ne bi širili nekateri nepravilno postavljeni sklepi.

Paola Korošec

Na sedežu Zveze zgodovinskih društev Slovenije (oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, YU-61000 Ljubljana, Aškerčeva 12/1, telefon (061) 332 611, int. 210) lahko naročite še nekaj letnikov predhodnika »Zgodovinskega časopisa« — revije »Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo«. V Glasniku je objavljena vrsta razprav, ki so še danes ohranile svojo znanstveno vrednost. Vsem ljubiteljem zgodovinskega branja, posebej pa še raziskovalcem naše zgodovine zato priporočamo, da si omislijo komplet dostopnih števil »Glasnika Muzejskega društva za Slovenijo« (GMDS).

Cene so razprodajne in so za posamezne številke naslednje:

GMDS 1/1919-20 — 2 din	GMDS 16/1935, št. 3-4 — razprodan
GMDS 2-3/1921-22 — razprodan	GMDS 17/1936 — razprodan
GMDS 4-6/1923-25 — 2 din	GMDS 18/1937, št. 1-2 — razprodan
GMDS 7-8/1926-27 — 2,60 din	GMDS 18/1937, št. 3-4 — razprodan
GMDS 9/1928 — razprodan	GMDS 19/1938, št. 1-2 — razprodan
GMDS 10/1929 — razprodan	GMDS 19/1938, št. 3-4 — razprodan
GMDS 11/1930 — razprodan	GMDS 20/1939 — razprodan
GMDS 12/1931 — razprodan	GMDS 21/1940 — razprodan
GMDS 13/1932 — razprodan	GMDS 22/1941, št. 1-2 — razprodan
GMDS 14/1933 — razprodan	GMDS 22/1941, št. 3-4 — 2,60 din
GMDS 15/1934 — razprodan	GMDS 23/1942 — razprodan
GMDS 16/1935, št. 1-2 — razprodan	GMDS 24/1943 — 16 din
	GMDS 25-26/1944-45 — 2,60 din

Kazalo k zgodovinskim publikacijam Muzejskega društva za Slovenijo velja 4 dinarje.

Člani slovenskih zgodovinskih in muzejskih društev imajo na navedene cene 25-odstotni popust, študentje pa 50-odstotni popust. Za nakup kompleta GMDS odobravamo poseben popust. Za naročila iz tujine zaračunamo 60-odstotni pribitek in dejanske poštné stroške.